

Ziemeļvalstu-Baltijas valstu iedzīvotāju izpratne par ilgtspēju un pārtiku

Pētījuma rezultāti

Pētījuma autori: Violeta Stancu, Susanne Pedersen, Tino Bech- Larsen, Jessica Aschemann-Witzel

MAPP - RESEARCH ON VALUE CREATION IN THE FOOD SECTOR
DEPARTMENT OF MANAGEMENT
AARHUS UNIVERSITY

27 Novembris 2023

INESE SIKSNA

Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais
institūts «BIOR»

Riska novērtēšanas un epidemioloģijas nodaļa

KONTEKSTS

- ☐ Patērētāji ir norūpējušies un ieinteresēti ilgtspējas jautājumos, bet tajā pašā laikā nav pārliecināti, kā to novērtēt un ko tā sevī ietver (vai neietver)
- ☐ Arvien aktualizējas vajadzība izveidot vienotu ilgtspējīgas marķēšanas shēmu pārtikas nozarē, lai atbalstītu patērētāju izvēles iespējas - bet šādas marķēšanas shēmas izstrāde ir sarežģīta un prasa daudz kompromisu
- ☐ Pamatnosacījums veiksmīgas shēmas izstrādē ir apzināt, kā patērētāji šobrīd izprot ilgtspējas jautājumus pārtikas kontekstā
- ☐ Pētījumu “Food sustainability understanding in the Nordic-Baltic region” finansēja Nordic Working Group for Healthy, Safe and Sustainable Diet (HSSD) under the Nordic Council of Ministers

Pētījuma jautājumi

1) Kā Ziemeļvalstu-Baltijas valstu patērētāji izprot ilgtspēju pārtikas kontekstā?

- ☐ Ar kādiem vārdiem patērētāji saista ilgtspēju?
- ☐ Kādus aspektus patērētāji prioritizē?

2) Kā Kas atšķirīgs un kas kopīgs patērētāju izpratnē Ziemeļvalstu-baltijas valstu vidū?

Pētījuma norise

❑ Kvantitatīva aptauja, online, aptuvenais aizpildīšanas laiks - 15 min

❑ Pētījumā piedalījās:

❑ Reprezentatīva dalībnieku atlase pēc vecuma, dzimuma, reģiona (izņemot Islandes dati)

- N= 600 dalībnieku no katras valsts (izņēmums - Islande, N=109)

Pētījuma dalībnieku raksturojums

Dānija
(N=602)

Somija
(N=597)

Norvēģija
(N=615)

Zviedrija
(N=618)

Lietuva
(N=601)

Latvija
(N=605)

Igaunija
(N=614)

Vecums (vid.)

48.0

46.6

46.4

47.6

46.5

45.9

46.5

Dzimums (%)

☐ Vīrieši

49.5%

49.9%

50.9%

50.2%

47.3%

44.8%

47.2%

☐ Sievietes

50.5%

50.1%

49.1%

49.8%

52.7%

55.2%

52.8%

Izglītība (%)

☐ Nepabeigta pamatzīģitība,
pamatzīģitība (ISCED 0-2)

25.4%

12.7%

20.5%

20.2%

6.3%

6.3%

11.4%

☐ Vidējā un vidējā profesionālā
izglītība (ISCED 3-4)

40.2%

45.2%

39.2%

40.8%

51.6%

56.9%

49.7%

☐ Augstākā izglītība
(ISCED 5-8)

34.2%

40.9%

39.2%

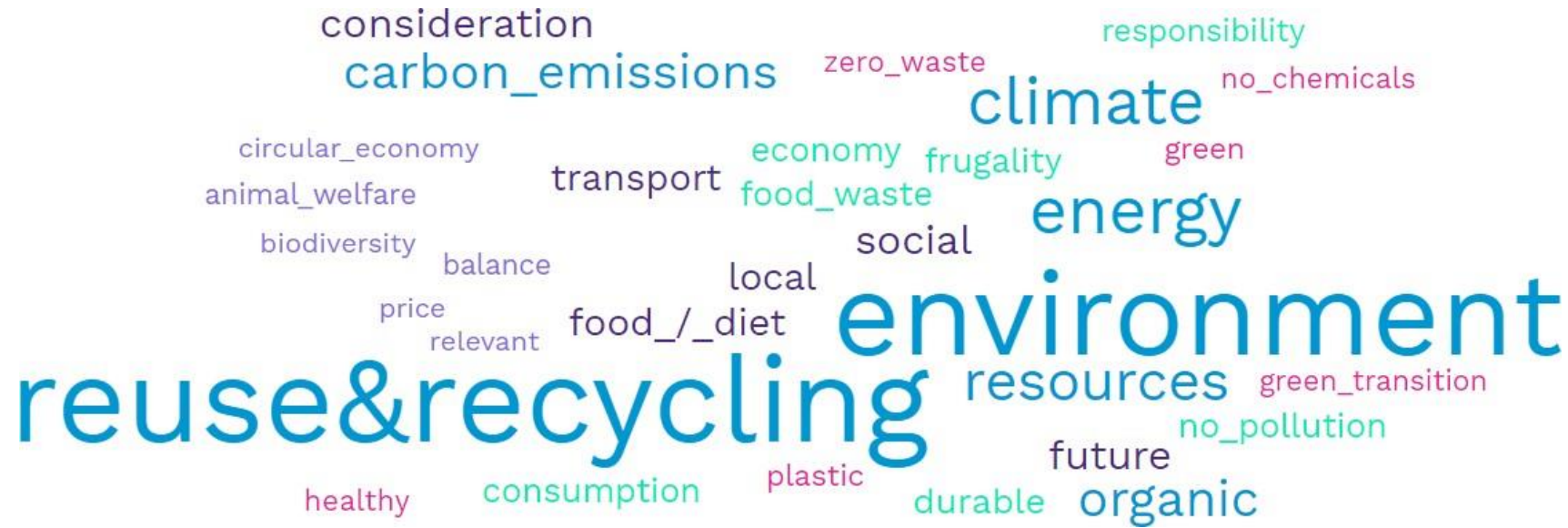
38.0%

41.8%

36.9%

38.4%

Q1. Kā tu domā – ko nozīmē ilgtspējība? Ieraksti 3-5 vārdus, kas pirmie ienāk prātā

Dānijas dati

Kā tu domā – ko nozīmē ilgtspējība? Ieraksti 3-5 vārdus, kas pirmie ienāk prātā. Latvijas dati

Table 8. Latvia – Top ten codes associated with sustainability (i.e., ilgtspējība)

Codes and examples of sub-codes (exemplified with raw answers in Latvian)	Frequency
Durable	182
Endurance (e.g., Izturība) Long-lasting (e.g., Ilgstoši, Ilgi kalpo) Persistence (e.g., Noturība, Noturigums) Long-term (e.g., Ilgs, Ilgtermiņa)	
Environment	109
Environment (e.g., Vide) Ecology (e.g., Ekoloģija) Nature (e.g., Daba) Nature friendly (e.g., Dabai draudzīgs)	
Longevity	107
Long (e.g., Ilgi) Longevity (e.g., Ilgs mužs, Ilgmužība) Permanent (e.g., Pastāvīgs) For a long time (e.g., Ilgam laikam, Uz ilgu laiku)	
Future	97
Future (e.g., Nakotne) Generation (e.g., Paaudze) Next generation (e.g., Nakama paaudze)	
Quality	70
Quality (e.g., Kvalitāte, Kvalitatīvs, Laba kvalitāte)	
Security	69
Safety (e.g., Drošība, Drošums) Safe (e.g., Drošs) Guarantee (e.g., Garantija)	

Social	69
Work (e.g., Darbs) Cooperation, Collaboration (e.g., Sadarbība) Family (e.g., Ģimene)	
Balance	62
Stability (e.g., Stabilitāte) Stable (e.g., Stabils) Unchanging (e.g., Nemainīgs)	
Reuse&Recycling	53
Recycling (e.g., Parstrādājams, Otrreizēja parstrāde, Parstrāde) Waste separation (e.g., Atkritumu šķirošana, Šķirošana)	
Resources	51
Renewable resources (e.g., Atjaunojami resursi) Resources (e.g., Resursi) Resource saving (e.g., Resursu taupīšana)	

Note. The frequencies represent the number of distinct times the code was mentioned

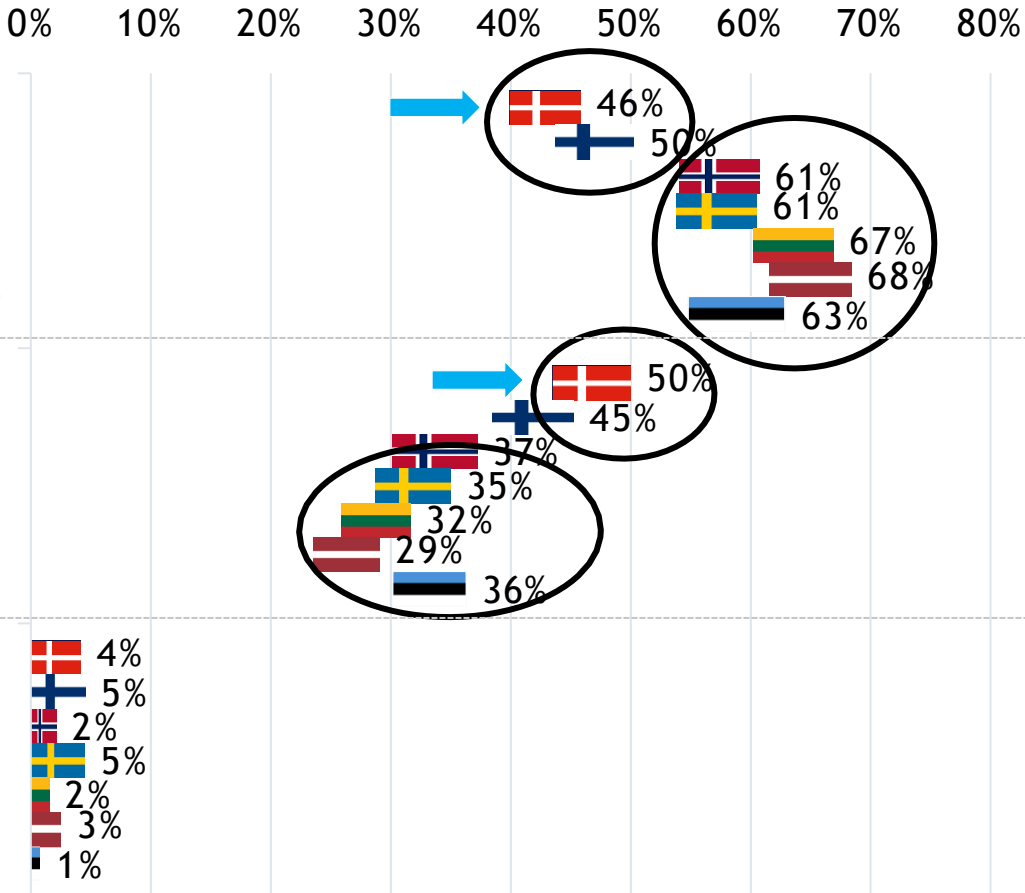
Q2.1. Ja kāds tev stāstītu, ko nozīmē ilgspēja.. Kuram skaidrojumam tu visdrīzāk piekristu?

Denmark Finland Norway Sweden Lithuania Latvia Estonia

Ilgspēja ir par taisnīgu resursu sadali starp mums, citiem cilvēkiem un cilvēkiem pēc mums

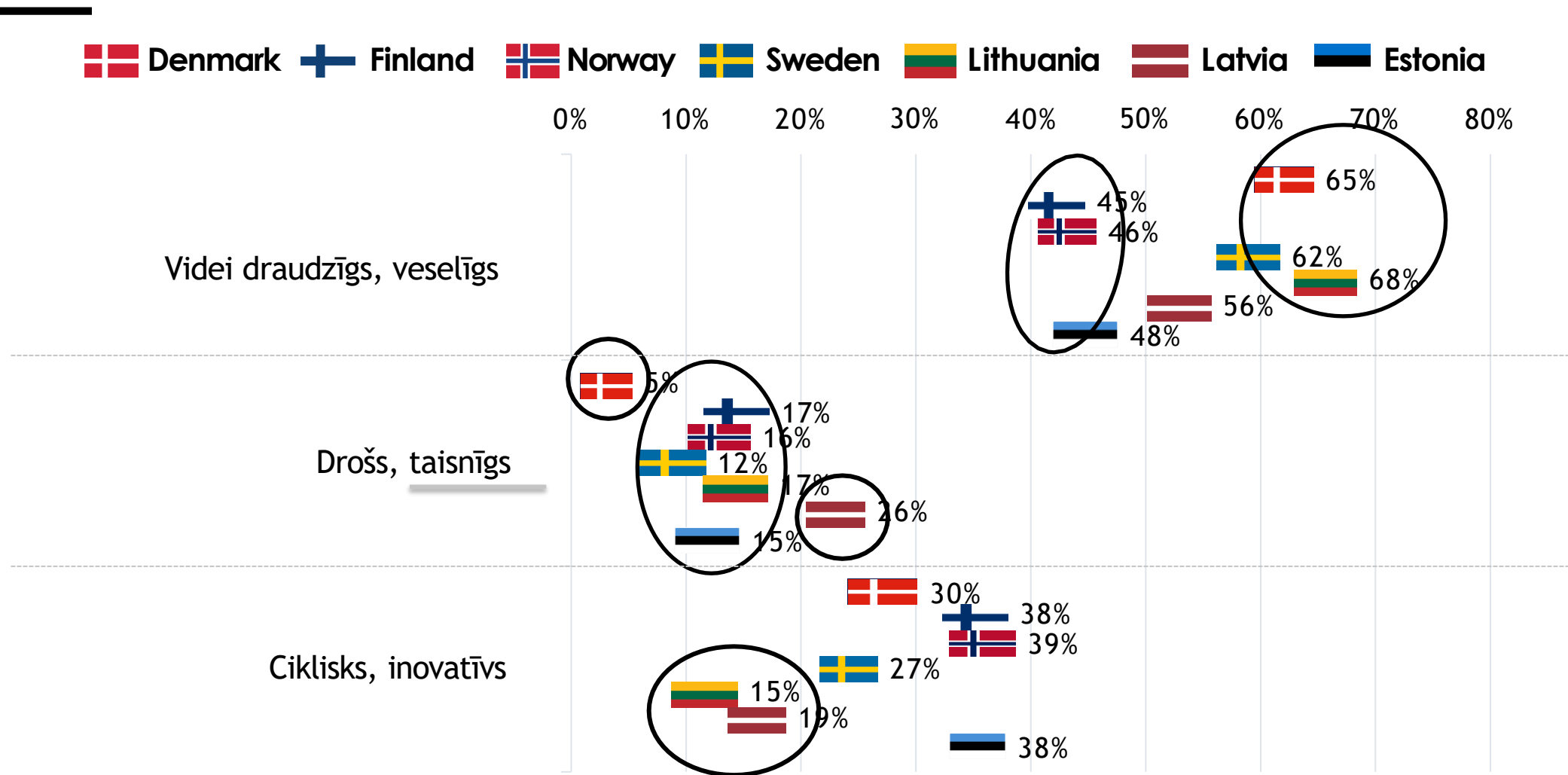
Ilgspēja ir par cikliskās zaļās pārejas sasniegšanu un jaunu tehnoloģiju inovācijām

Ilgspēja ir par cieņpilnu izturēšanos pret dzīvniekiem

Pasvītrotā atbilde ir vistuvākā ilgspējas definīcijai

Q2.2. Kuri no vārdiem visvairāk atbilst tam, ko Tu domā, kas ir ilgtspēja?

Pasvītrotā atbilde ir vistuvākā ilgtspējas definīcijai

Q2.3. Kā Tu pabeigtu teikumu, ja tu gribētu vienkārši raksturot ilgspēju?

Ilgspējība ir tad ...

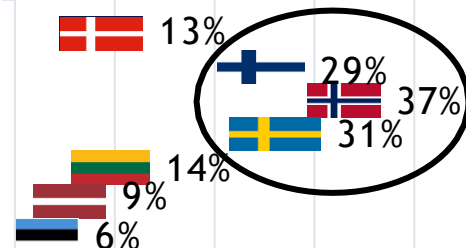
— Denmark
 + Finland
 ⚑ Norway
 ⚑ Sweden
 ⚑ Lithuania
 ⚑ Latvia
 ⚑ Estonia

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80% 90%

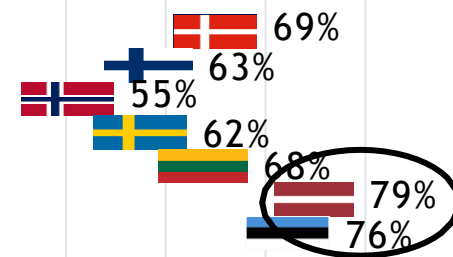
Kad mēs dzīvojam tikpat vienkārši kā mūsu vecvecāki

Kad mēs dzīvojam tā, kā dzīvo visi citi uz planētas

Visu šobrīd esošo cilvēku dzīvesveids ļaus bērnu bērniem dzīvot līdzīgu dzīvesveidu

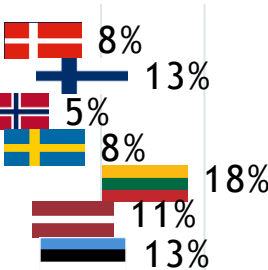

Q2.4. Kurš no šiem apgalvojumiem, Tavuprāt, vislabāk raksturo ilgtspēju?

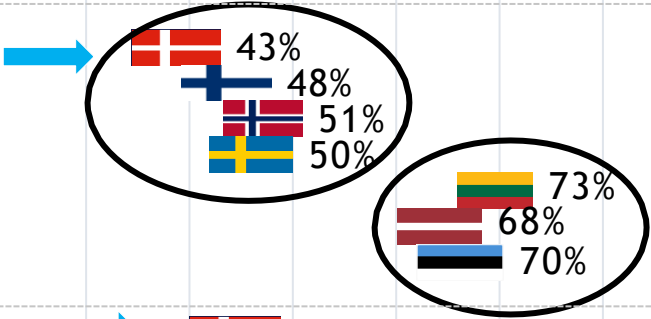
 Denmark Finland Norway Sweden Lithuania Latvia Estonia

0% 10% 20% 30% 40% 50% 60% 70% 80%

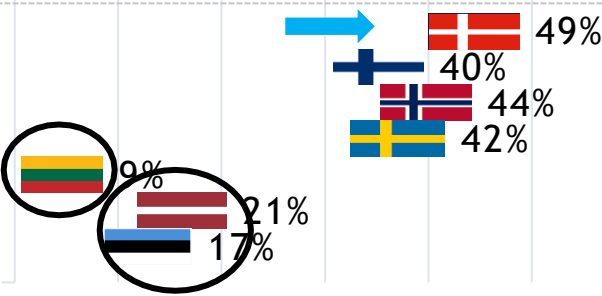
Pilnas laimes noslēpums slēpjas īstā
interesē par visiem ikdienas dzīves
sīkumiem

Pieņem katru lēmumu, saistot to ar
nākamās paaudzes labklājību un
labturību

Mēs nevaram atrisināt savas
problēmas ar to pašu domāšanas
veidu, ko izmantojām, tās radot

Kopsavilkums - Ilgtspējas izpratne

- ❑ Ziemeļu-Baltijas valstu iedzīvotāji ir pazīstami ar dažiem ilgtspējas definīcijas elementiem
 - Nodrošināt taisnīgu resursu sadali starp mums un nākamajām paaudzēm
 - Mūsu dzīvesveidam būtu jābūt tādām, kas nodrošina iespēju arī nākamajām paaudzēm dzīvot līdzīgi
 - Vides un veselības aspekti
- ❑ Tikai neredz patērētāju ir pazīstami ar «drošs un taisnīgs» (**safe and fair**) elementiem no ilgtspējas definīcijas
- ❑ Lai arī ir novērojamas valstu atšķirības izpratnē par atsevišķiem ilgtspējas definīcijas punktiem, kopumā Ziemeļvalstis un Baltijas valstis ir līdzīgas. Nelielas atšķirības novērojamas pēc izglītības līmeņa.

Q3. Domājot par pārtikas ilgtspējību, lūdzu, sarindojiet minētās vērtības, balstoties uz to, cik svarīgas, jūsuprāt, tās ir, sākot ar vissvarīgāko (1) līdz vismazāk svarīgajai (10).

-
- ☐ Vienlīdzība
 - ☐ Veselība
 - ☐ Dzīvnieku labklājība
 - ☐ Vienlīdzīgs atalgojums
 - ☐ Ekonomiskā izaugsme
 - ☐ Kultūra
 - ☐ Bioloģiskā daudzveidība
 - ☐ Piesārņojuma samazināšana
 - ☐ Dabas aizsardzība
 - ☐ Klimata pārmaiņu novēršana

Q3. Domājot par pārtikas ilgtspējību, lūdzu, sarindojiet minētās vērtības, balstoties uz to, cik svarīgas, jūsuprāt, tās ir, sākot ar vissvarīgāko (1) līdz vismazāk svarīgajai (10).

	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
Vissvarīgākais	☐ Pollution reduction	☐ Health	☐ Pollution reduction	☐ Nature preservation	☐ Health	☐ Health	☐ Health
Svarīgi	☐ Climate change prevention	☐ Pollution reduction	☐ Climate change prevention		☐ Pollution reduction		
		☐ Climate change prevention			☐ Nature preservation		
	☐ Nature preservation	☐ Nature preservation	☐ Nature preservation	☐ Pollution reduction	☐ Climate change prevention	☐ Nature preservation	☐ Nature preservation
		☐ Animal welfare	☐ Biodiversity	☐ Climate change prevention		☐ Pollution reduction	☐ Pollution reduction
Mazāk svarīgi	☐ Kultūra	☐ Culture	☐ Culture	☐ Culture	☐ Culture	☐ Culture	☐ Culture
		☐ Economic growth					

Q4. Kura no nosauktajām problēmām. Jūsaprāt, saistīta ar pārtikas ilgtspējību? Lūdzu, atzīmējiet visas, kas šķiet atbilstošas.

Visbiežāk izvēlētas Pēc valstu izvēlēm	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
	%	%	%	%	%	%	%
☐ Mazāka pārtikas izšķērdēšana	79%	84%	76%	71%	75%	62%	79%
☐ Atkārtoti pārstrādājams iepakojums	67%	75%	65%	71%	67%	55%	68%
☐ Lokāla vai īsa piegādes ķēde	57%	71%	63%	70%	37%	31%	65%
☐ Mazāks enerģijas patēriņš, lai transportētu produktus	70%	57%	64%	64%	40%	35%	57%
☐ Oglekļa emisiju samazināšana pārtikas ražošanā	77%	59%	62%	67%	47%	32%	45%
☐ Mazāka iepakojumu izmantošana	59%	69%	63%	60%	65%	40%	68%
☐ Samazināt pesticīdu daudzumu, kas tiek izmantots pārtikas ražošanā	62%	58%	56%	67%	53%	52%	62%
☐ Samazināt lietus mežu izciršanu	60%	64%	64%	63%	46%	37%	59%

Q4. Kura no nosauktajām problēmām. Jūsaprāt, saistīta ar pārtikas ilgtspējību? Lūdzu, atzīmējiet visas, kas šķiet atbilstošas.

	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
	%	%	%	%	%	%	%
☐ Kādu pārtikas produktu pieņemamība konkrētā kultūrā	8%	18%	12%	12%	10%	7%	18%
☐ Zemākas cenas patērētājiem	13%	25%	12%	14%	23%	26%	30%
☐ Produktu pieejamība	14%	39%	34%	32%	20%	35%	42%
☐ Minimāla produktu apstrāde	35%	53%	19%	31%	26%	20%	43%
☐ Gaļas patēriņa samazināšana	47%	42%	48%	43%	22%	15%	26%
☐ Veselīgāki ēdieni un dzērieni	34%	46%	28%	36%	49%	41%	57%

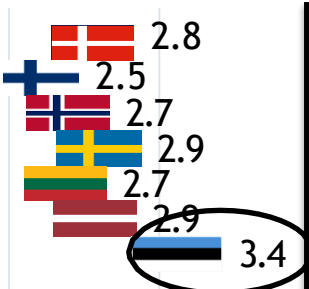
Q5. Cik lielā mērā, jūsuprāt, tālāk norādītās vērtības atbalsta viena otru vai ir pretrunā viena ar otru?

Denmark Finland Norway Sweden Lithuania Latvia Estonia

Atbalsta viena otru 1.0 2.0 3.0 4.0 5.0 6.0 7.0 ir pretrunā

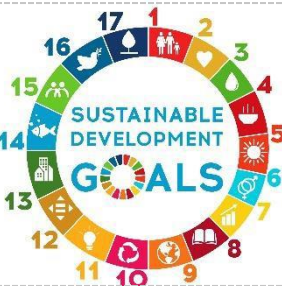
VS.

Atšķirības starp valstīm ir nelielas

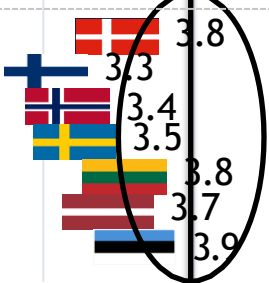
VS.

ECONOMIC GROWTH

VS.

Vides mērķi

Sociālie mērķi

Kopsavilkums – pārtikas ilgtspējība

- ❑ Vides saistītās ilgtspējas vērtības (piesārņojuma samazināšana, klimata pārmaiņu novēršana, dabas saglabāšana) bija starp svarīgākajām visās valstīs. **Veselība** bija viena no divām svarīgākajām ilgtspējas vērtībām Somijā un Baltijas valstīs.
- ❑ **Kultūra** bija vismazāk svarīgā ilgtspējas vērtība
- ❑ Lai arī bioloģiskā daudzveidība objektīvi ir ļoti svarīga ilgtspējas vērtība, patērētāji to neierindoja starp divām svarīgākajām, izņemot Norvēģiju
- ❑ **Mazāk pārtikas atkritumu un pārstrādājams iepakojums** bija visspilgtāk apzinātie pārtikas ilgtspējas aspekti, kamēr **gaļas patēriņa samazināšana** bija viens no aspektiem, kas retāk tiek saistīts ar pārtikas ilgtspēju.
- ❑ **Oglekļa emisiju samazināšana un enerģijas izmantošana** bija spilgtāk apzinātie aspekti Ziemeļvalstīs salīdzinot ar Baltijas valstīm. **Lokālas un īsas piegādes ķēdes** bija mazāk bieži saistītas ar pārtikas ilgtspēju Lietuvā un Latvijā
- ❑ Patērētāji saredz konfliktu starp ekonomikas izaugsmi un ilgtspējīgās attīstības mērķiem, bet viņi saredz mazāk pretrunu, cenšoties būt veselīgi un ilgtspējīgi. Valstu atšķirības šajos jautājumos gandrīz nav."

Q6.1. Ja jums būtu jāizvēlas ilgtspējīgs produkts minētajās produktu kategorijās, kuru no tālāk norādītajiem aspektiem jums šķistu svarīgi, ja tādi būtu? Lūdzu, izvēlieties trīs svarīgākos no katrai produktu kategorijai

	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
Three most frequently selected per country							
☐ Animal welfare	52%	51%	60%	59%	36%	38%	39%
☐ Local	26%	43%	33%	56%	42%	42%	60%
☐ Antibiotics use	24%	30%	41%	40%	48%	49%	33%
☐ Country of origin	23%	50%	27%	38%	20%	28%	25%
☐ Climate impact (CO2 emissions)	48%	13%	28%	22%	18%	9%	9%

Two least frequently selected per country							
☐ Type of energy (renewable or not)	6%	2%	4%	2%	9%	4%	4%
☐ Energy use	17%	5%	8%	5%	10%	7%	8%
☐ Mode of transportation (e.g., by plane, by truck)	20%	5%	14%	14%	4%	4%	4%
☐ Social aspects (workers' conditions; fair pay for farmers)	6%	12%	20%	8%	9%	9%	11%
☐ Nutrition or health-related information	7%	18%	10%	8%	25%	31%	26%

Q6.2. Ja jums būtu jāizvēlas ilgtspējīgs produkts minētajās produktu kategorijās, kuru no tālāk norādītajiem aspektiem jums šķistu svarīgi, ja tādi būtu? Lūdzu, izvēlieties trīs svarīgākos no katrai produktu kategorijai

	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
Three most frequently selected per country	%	%	%	%	%	%	%
☐ Local	31%	51%	41%	60%	45%	48%	65%
☐ Animal welfare	42%	50%	58%	52%	29%	36%	34%
☐ Antibiotics use	17%	20%	33%	32%	40%	40%	26%
☐ Type of packaging (recyclable or not)	28%	22%	25%	19%	33%	27%	28%
☐ Climate impact (CO2 emissions)	46%	14%	25%	23%	15%	9%	7%
☐ Country of origin	17%	44%	21%	28%	18%	25%	24%
☐ Organic production method	32%	18%	14%	23%	31%	22%	27%

Two least frequently selected per country							
☐ Type of energy (renewable or not)	10%	4%	8%	3%	8%	5%	5%
☐ Mode of transportation	21%	6%	13%	17%	4%	5%	3%
☐ Energy use	18%	6%	9%	6%	12%	8%	9%
☐ Degree of processing	7%	18%	10%	5%	23%	22%	26%
☐ Social aspects	7%	15%	18%	12%	9%	11%	12%

Q6.3. Ja jums būtu jāizvēlas ilgtspējīgs produkts minētajās produktu kategorijās, kuru no tālāk norādītajiem aspektiem jums šķistu svarīgi, ja tādi būtu? Lūdzu, izvēlieties trīs svarīgākos no katrai produktu kategorijai

	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
Three most frequently selected per country	%	%	%	%	%	%	%
☐ Local	37%	42%	45%	51%	43%	44%	49%
☐ Seasonality	41%	42%	32%	40%	36%	48%	37%
☐ Pesticides use	37%	38%	39%	43%	51%	55%	52%
☐ Country of origin	26%	43%	22%	27%	21%	29%	34%

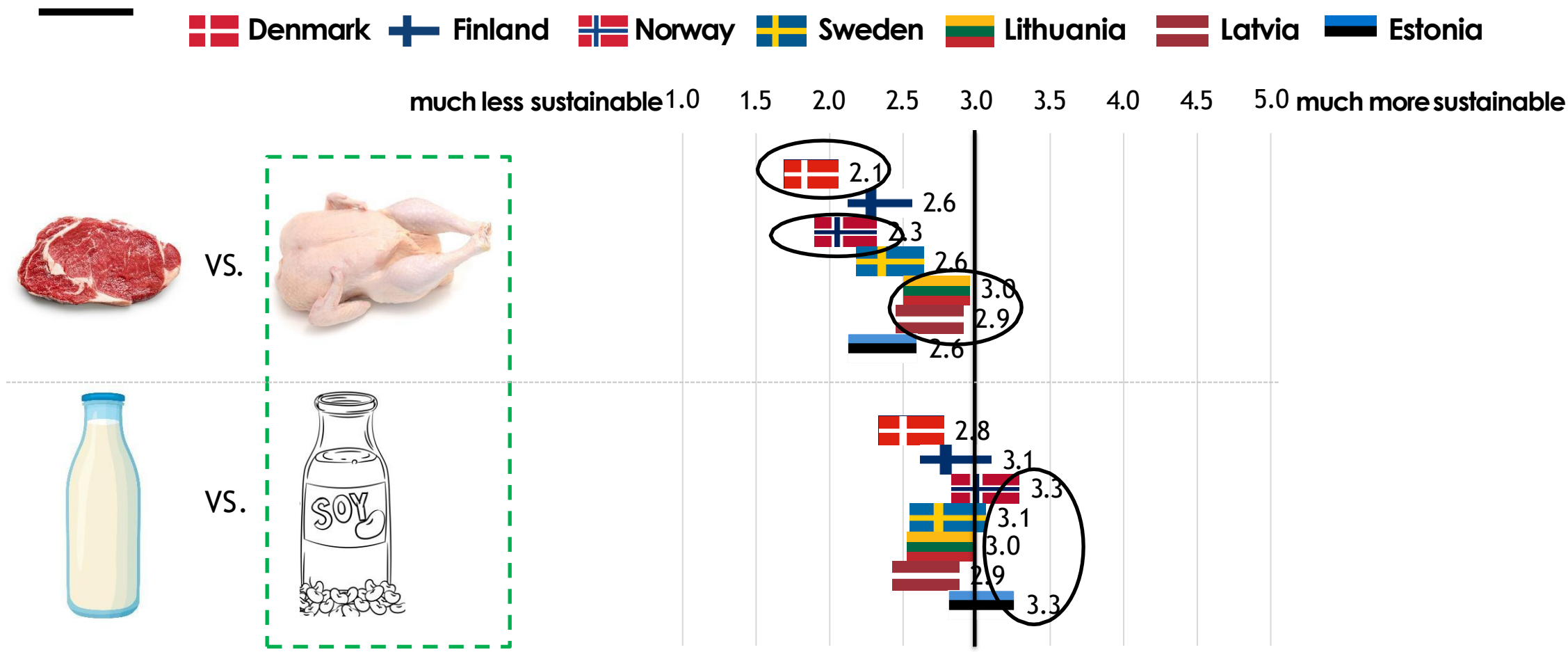
Two least frequently selected per country							
☐ Type of energy (renewable or not)	5%	4%	8%	4%	7%	5%	3%
☐ Energy use	13%	5%	12%	7%	10%	5%	5%
☐ Degree of processing	6%	11%	9%	5%	18%	10%	18%
☐ Nutrition or health-related information	6%	23%	13%	9%	23%	29%	18%
☐ Social aspects (workers' conditions; fair pay for farmers)	8%	21%	23%	18%	8%	9%	10%
☐ Mode of transportation (e.g., by plane, by truck)	28%	12%	18%	24%	9%	8%	9%

Q6.5. Ja jums būtu jāizvēlas ilgtspējīgs produkts minētajās produktu kategorijās, kuru no tālāk norādītajiem aspektiem jums šķistu svarīgi, ja tādi būtu? Lūdzu, izvēlieties trīs svarīgākos no katrai produktu kategorijai

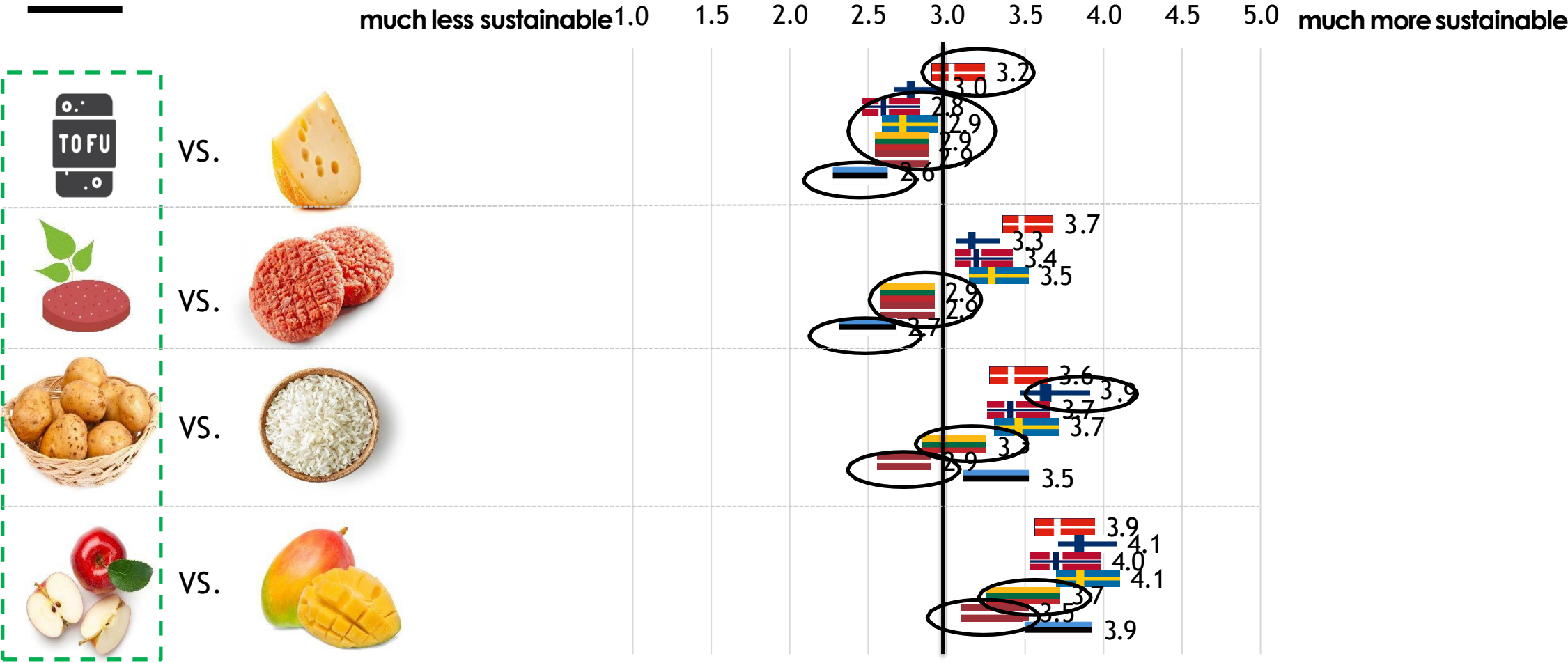
	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
Three most frequently selected per country	%	%	%	%	%	%	%
☐ Type of packaging (recyclable or not)	39%	37%	46%	34%	45%	37%	42%
☐ Nutrition or health-related information	19%	44%	30%	25%	47%	57%	53%
☐ Local	15%	34%	20%	30%	36%	32%	47%
☐ Climate impact (CO2 emissions)	46%	22%	36%	35%	22%	15%	10%
☐ Country of origin	17%	44%	19%	19%	19%	28%	28%
☐ Energy use	27%	13%	17%	15%	21%	15%	16%
Two least frequently selected per country							
☐ Type of energy (renewable or not)	11%	8%	9%	7%	15%	11%	9%
☐ Mode of transportation (e.g., by plane, by truck)	26%	11%	20%	22%	6%	5%	5%
☐ Social aspects (workers' conditions; fair pay for farmers)	10%	20%	19%	19%	8%	12%	13%
☐ Organic production method	20%	9%	12%	18%	33%	24%	22%
☐ Degree of processing	17%	28%	27%	14%	25%	23%	32%

Q7. FOOD PRODUCTS VARY IN THE EXTENT TO WHICH THEY CAN BE SEEN AS SUSTAINABLE. PLEASE COMPARE THE FOODS BELOW IN TERMS OF HOW SUSTAINABLE YOU THINK THEY ARE.
HOW SUSTAINABLE IS ...(E.G. BEEF) VERSUS (E.G. CHICKEN)....?

Q7. ...
HOW SUSTAINABLE IS ...(E.G. TOFU) VERSUS (E.G. CHEESE)....?

 Denmark Finland Norway Sweden Lithuania Latvia Estonia

Q8. Kurus no šiem aspektiem jūs ņemāt vērā, salīdzinot produktu ilgtspējīgumu? Lūdzu, atzīmējiet visus, kurus ņemāt vērā!

	Denmark	Finland	Norway	Sweden	Lithuania	Latvia	Estonia
Top three most frequently selected per country	%	%	%	%	%	%	%
☐ Local	42%	64%	50%	62%	48%	47%	66%
☐ Country of origin	42%	64%	47%	49%	32%	39%	45%
☐ Pesticides use	26%	27%	27%	31%	49%	44%	46%
☐ Climate impact (CO2 emissions)	59%	34%	45%	50%	29%	17%	24%
☐ Animal welfare	34%	44%	46%	41%	29%	26%	40%
☐ Antibiotics use	18%	28%	30%	29%	46%	41%	35%
☐ Mode of transportation	49%	34%	42%	45%	17%	12%	25%
☐ Nutrition or health-related information	12%	35%	18%	17%	41%	42%	44%
Two least frequently selected per country							
☐ Type of energy (renewable or not)	12%	11%	15%	10%	20%	9%	16%
☐ Social aspects	9%	24%	20%	17%	12%	10%	22%
☐ Organic production method	26%	21%	19%	25%	37%	29%	41%
☐ Type of packaging (recyclable or not)	22%	23%	22%	17%	38%	26%	31%

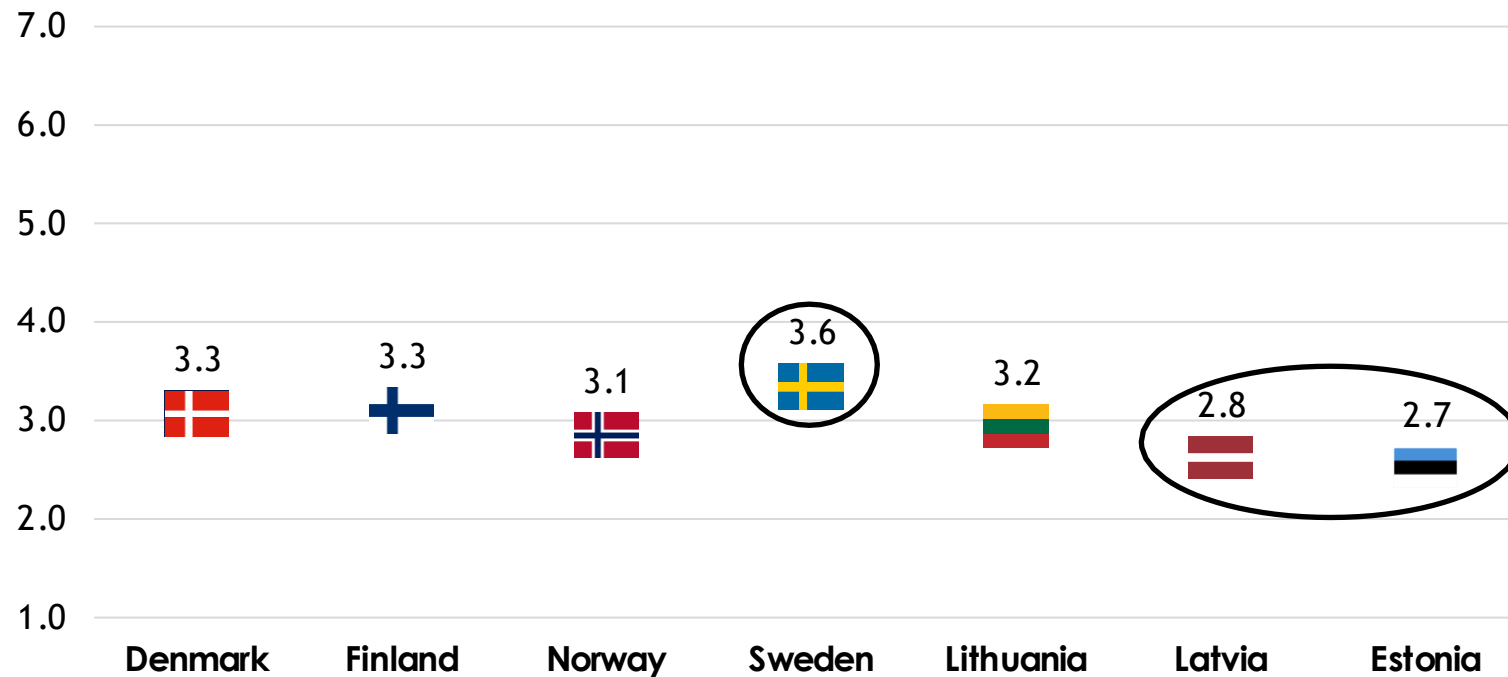
Pārtikas ilgtspējība - kopsavilkums

- ❑ **Augu valsts gaļas alternatīvas** tiek vidēji uzskatītas par mazāk ilgtspējīgām kā gaļa tieši Baltijas valstīs, kamēr Ziemeļvalstīs vidēji cilvēki augu valsts gaļas alternatīvas uzskata par ilgtspējīgākām
- ❑ Salīdzinot produktus, visvairāk tiek domāts par vietējiem produktiem un izcelsmes valsti
- ❑ Ziemeļvalstīs cilvēki biežāk domāja arī par **oglekļa emisiju mazināšanu**, kamēr Baltijas valstīs pesticīdu lietošana bija viens no svarīgiem faktoriem

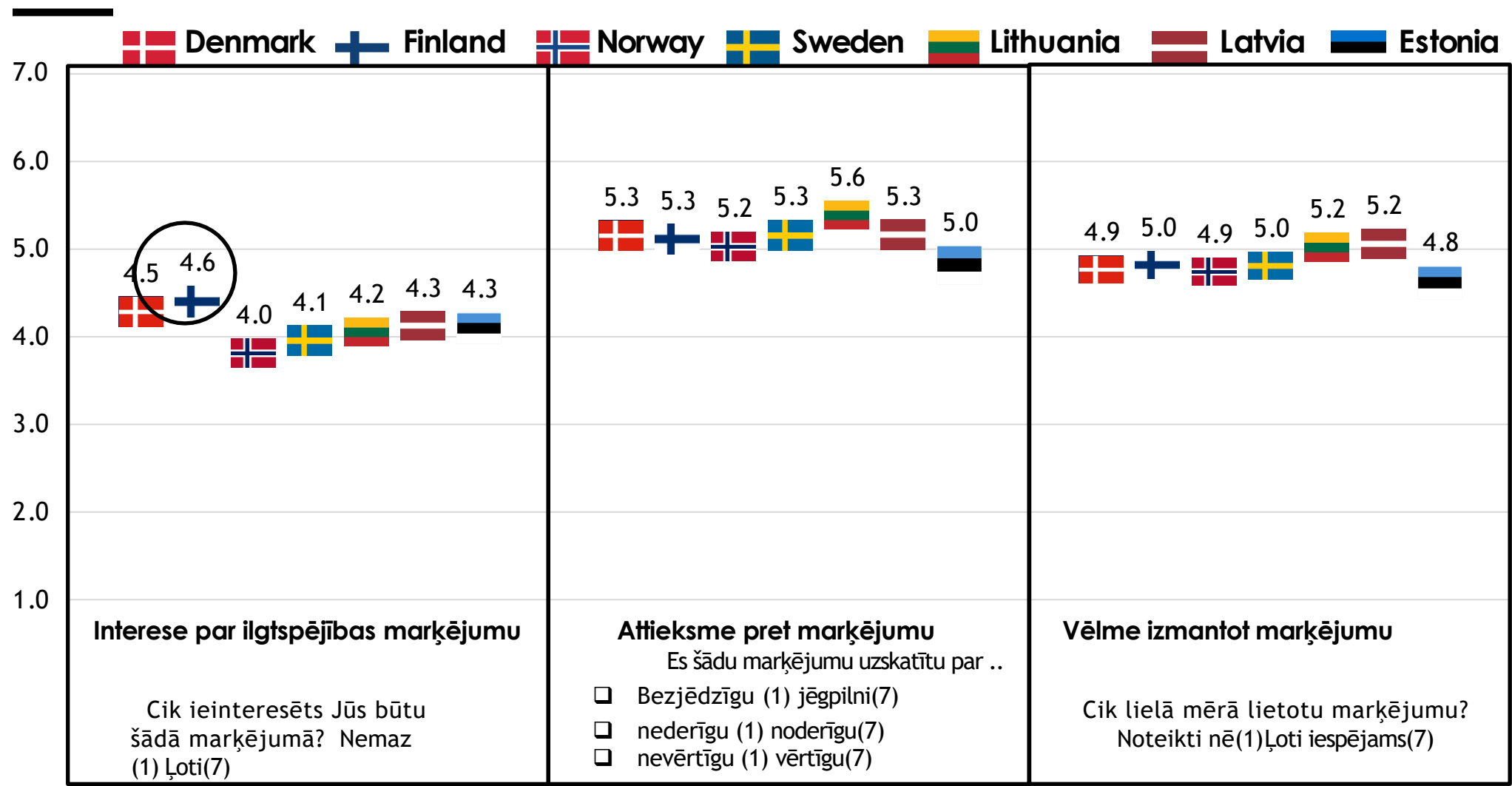
Q13. Lūdzu, novērtējiet, cik ļoti nepiekrītat vai piekrītat šiem apgalvojumiem

- ☐ Es ļoti daudz zinu par ilgtspējības marķējumu uz pārtikas produktiem
- ☐ Esmu viens no ekspertiem par ilgtspējības marķējumu uz pārtikas produktiem manu paziņu lokā
- ☐ Esmu labi informēts par ilgtspējības marķējumu uz pārtikas produktiem

Skala:
1 - Pavisam
nepiekrītu
7 - Pavisam piekrītu

INTERESE PAR ILGTSPĒJAS MARĶĒJUMU, ATTIEKSME UN GATAVĪBA IZMANTOT HIOPTĒTISKO MARĶĒJUMU

Thank you for your time!

Questions or Comments?

***We would like to acknowledge the members of our Steering group
for their input to this study***

**MAPP - RESEARCH ON VALUE CREATION IN THE
FOOD SECTOR
DEPARTMENT OF MANAGEMENT
AARHUS UNIVERSITY**